

Oorlog, vrede & defensie

Rapport Ipsos I&O

Onderzoek uitgevoerd van 6 tot 9 december 2024

Colofon

Uitgave

Ipsos I&O
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2024/309

Datum

december 2024

Auteurs

Peter Kanne
Asher van der Schelde

Copyright

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1 Zorgen om oorlog, investeringen in defensie	7
1.1 Zorgen om oorlogen	7
1.2 Hoe kijken Nederlanders naar de oorlogsdreiging?	9
1.3 Waarin investeren?	11
1.4 Meer of minder in defensie investeren?	12
2 Inzoomen op Europa, Oekraïne en Gaza	13
2.1 Stellingen VS / Europa / Nederland	13
2.2 VS & de NAVO	14
2.3 Stellingen m.b.t. Oekraïne en Rusland	15
2.4 Moeten Oekraïne en Rusland vredesbesprekingen beginnen?	17
3 Oorlog in Nederland?	18
3.1 Wat te doen bij oorlog?	18
3.2 Wat in huis hebben bij oorlog?	19
3.3 Bereid en in staat mee te vechten?	19

Samenvatting

Drie op tien jonge mannen in staat en bereid te vechten bij oorlog

Bijna de helft (47%) van de Nederlanders maakt zich er (veel of enige) zorgen over dat de oorlog naar Nederland komt. Eén op zeven acht de kans groot dat er ook in Nederland oorlog komt. Eveneens één op zeven (17%) zegt zelf bereid én in staat te zijn mee te vechten. Onder mannen van 18-34 jaar is dat 30 procent.

Dit blijkt uit representatief onderzoek van Ipsos I&O onder 1.133 Nederlanders 18 jaar en ouder dat liep van 6 tot 9 december 2024.

Meer investeren in defensie

Op de algemeen geformuleerde vraag “Waar moet volgens u in geïnvesteerd worden?” (waarbij maximaal twee antwoorden mochten worden gegeven) zeggen Nederlanders vooral: woningbouw (36%), gezondheidszorg (32%) en onderwijs (24%). Bijna één op vijf noemt defensie: dit is gestegen van 6 procent in 2021 naar 19 procent nu.

Als we alleen vragen naar defensie, blijkt dat Nederlanders – ondanks de flinke investeringsplannen van het kabinet – vaker vinden dat we *meer* (43%) moeten doen om defensie te versterken dan *minder* (14%).

Zorgen en machteloosheid bij toenemende oorlogsdreiging

Op de (open) vraag hoe men kijkt naar de oorlogen en wat dat voor henzelf betekent, springen de volgende elementen eruit:

- Mensen voelen zich vooral machteloos. Ook berustend: geweld is niet uit te bannen.
- Oorlogen komen voort uit economische belangen dan wel geloofskwesties
- Er is een roep om meer verdraagzaamheid en wederzijds begrip
- Maar er is vooral veel wantrouwen t.o.v. de agressors (vaak wordt Poetin genoemd)
- Sommige zeggen spontaan er geen vertrouwen in te hebben dat de Nederlandse overheid voldoende is voorbereid om mensen te helpen of beschermen als er oorlog uitbreekt

Vooraf zorgen om Oekraïne en Gaza

Sinds er oorlog is in Oekraïne en het Midden-Oosten, maken Nederlanders zich er aanzienlijke zorgen om. Vooral om de oorlog in Oekraïne (76%), iets minder om het conflict tussen Israël en de Palestijnen (61%). De zorgen om Oekraïne zijn – na een daling eind vorig jaar – stabiel, die om de oorlog in Gaza nemen iets af.

Eén op zeven verwacht oorlog in Nederland

Bijna de helft (47%) van de Nederlanders maakt zich er zorgen over dat de oorlog naar Nederland komt: 7 procent maakt zich daar *veel*, 40 procent enige zorgen over. Eén op zeven (17%) “acht de kans groot dat er ook in Nederland oorlog komt”.

Eén op vijf weet wat te doen bij oorlog

Eén op vijf Nederlanders zegt te weten wat hij of zij moet doen als er in Nederland oorlog uitbreekt. Onder jongvolwassenen (tot 35 jaar) is dat slechts 8 procent, onder jonge vrouwen slechts 4 procent.

De meesten die dit zeggen te weten hebben inderdaad wel een idee wat te doen: rustig blijven, de radio aanzetten, naar de overheid luisteren, zorgen dat er voldoende voedsel is. Sommigen zeggen vluchten of vechten. Velen verwijzen naar het noodpakket.

Bij sommigen is er pittige kritiek op de Nederlandse overheid:

“Als hier oorlog komt zijn we niet voorbereid, zelfs al doen we dat wel als individueel gezin. Er zijn geen schuilkelders, mensen hebben niets in huis, wetteloosheid ligt op de loer bij langdurige stroomuitval of overstromingen. De Nederlandse overheid moet heel hard werken om te voorkomen dat het zo ver komt, en nog harder om ervoor te zorgen dat de bevolking zich voorbereid. Kijk naar Finland of Zweden. Daar weten ze hoe het moet. Ik maak me heel veel zorgen voor mijzelf en mijn gezin. Als oorlog hier komt kunnen we geen kant op, en zijn we afhankelijk van een overheid waar ik geen greintje vertrouwen in heb.”

Drie op tien jonge mannen bereid en in staat te vechten

Eén op zeven (17 procent van de Nederlanders) zegt – in geval van oorlog – zelf bereid én in staat te zijn mee te vechten. Een percentage dat goed overeenkomt met een ouder internationaal onderzoek (Willingness to Fight) waaruit bleek dat 15 procent van de Nederlanders bereid is te vechten voor zijn land. In andere landen lag dat beduidend hoger: Finland 74 procent, Rusland 59 procent, Denemarken 37 procent.¹

Zoals verwacht ligt dit aandeel onder mannen hoger (25%) dan onder vrouwen (7%). Mannen van 35-44 jaar zijn (met 39%) vaker bereid en in staat te vechten dan jongere mannen (30%). Opvallend hoog zijn de percentages ‘niet bereid’ onder de groep jongste mannen (29% wel in staat, niet bereid; 29% noch in staat noch bereid).

Tabel 1: Stel dat Nederland aangevallen wordt (en we dus in een oorlog zijn), zou u dan bereid en in staat zijn mee te vechten in die oorlog om Nederland te verdedigen?

Basis: gehele steekproef (n=1.133)

	Totaal	Man 18-34	Man 35-44	Man 45-64	Man 65+	Vrouw 18-34	Vrouw 35-44	Vrouw 45-64	Vrouw 65+
Ja, ik ben daartoe bereid en in staat	17%	30%	39%	28%	8%	8%	11%	10%	
Ik ben daartoe wel bereid, maar niet in staat	29%	12%	18%	35%	55%	19%	22%	31%	39%
Ik ben daartoe wel in staat, maar niet bereid	17%	29%	32%	12%	3%	32%	25%	11%	3%
Ik ben daartoe niet in staat en ook niet bereid	37%	29%	11%	25%	34%	42%	42%	47%	58%

Bron: Ipsos I&O (december 2024)

¹ Bron: Gallup 2015. [Willingness to Fight | Download Scientific Diagram](#) (Nederland: 15%, Finland 74%, Rusland 59%)

Onderzoeksverantwoording

Dit onderzoek vond plaats van vrijdag 6 tot maandagochtend 9 december 2024. Er was geen opdrachtgever. In totaal werkten 1.133 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek. De steekproef is grotendeels getrokken in het I&O Research Panel. Een deel (n = 100) deed mee via PanelClix. Dit zijn voornamelijk jongeren, lager opgeleiden en respondenten met een niet-westerse achtergrond.

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in november 2023. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard (CBS). Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van n=1.000 en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 3,2 procent.

1 Zorgen om oorlog, investeringen in defensie

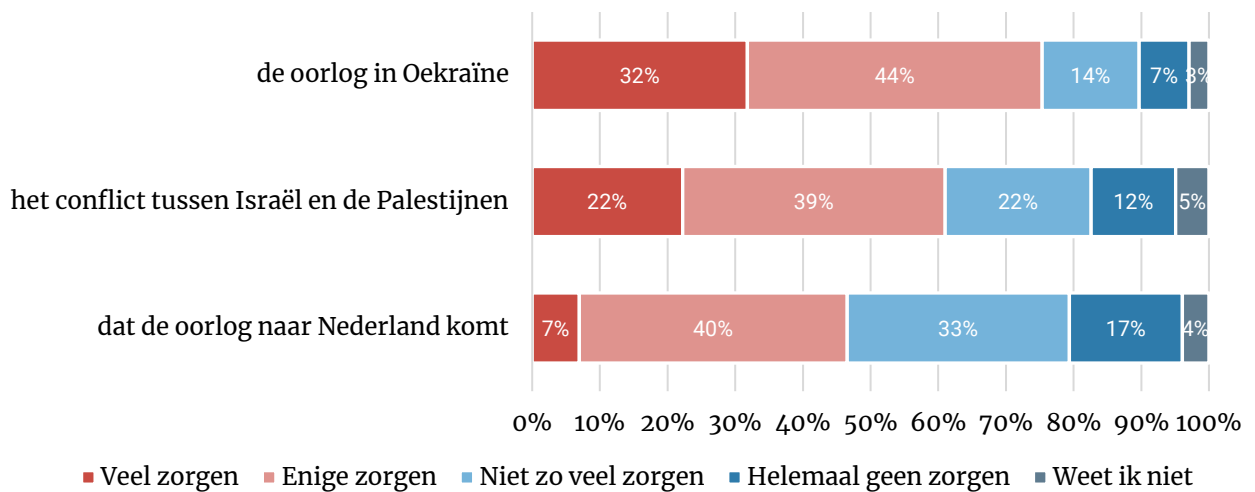
1.1 Zorgen om oorlogen

Zoals we al zien sinds ze woeden, maken Nederlanders zich aanzienlijke zorgen om de twee oorlogen niet al te ver bij ons vandaan. Vooral over de oorlog in Oekraïne (76%), iets minder om het conflict tussen Israël en de Palestijnen (61%). De zorgen om Oekraïne zijn – na een daling eind vorig jaar – stabiel (zie hierna), die om de oorlog in Gaza nemen iets af (zie Figuur 2.3).

Deze keer vroegen we ook in hoeverre men zich er zorgen over maakt dat de oorlog naar Nederland komt. Dit is nog niet in zeer sterke mate het geval: 7 procent maakt zich veel zorgen, 40 procent enige zorgen. In paragraaf 3.4 zien we dat 17 procent het eens is met de stelling: “Ik acht de kans groot dat er ook in Nederland oorlog komt”.

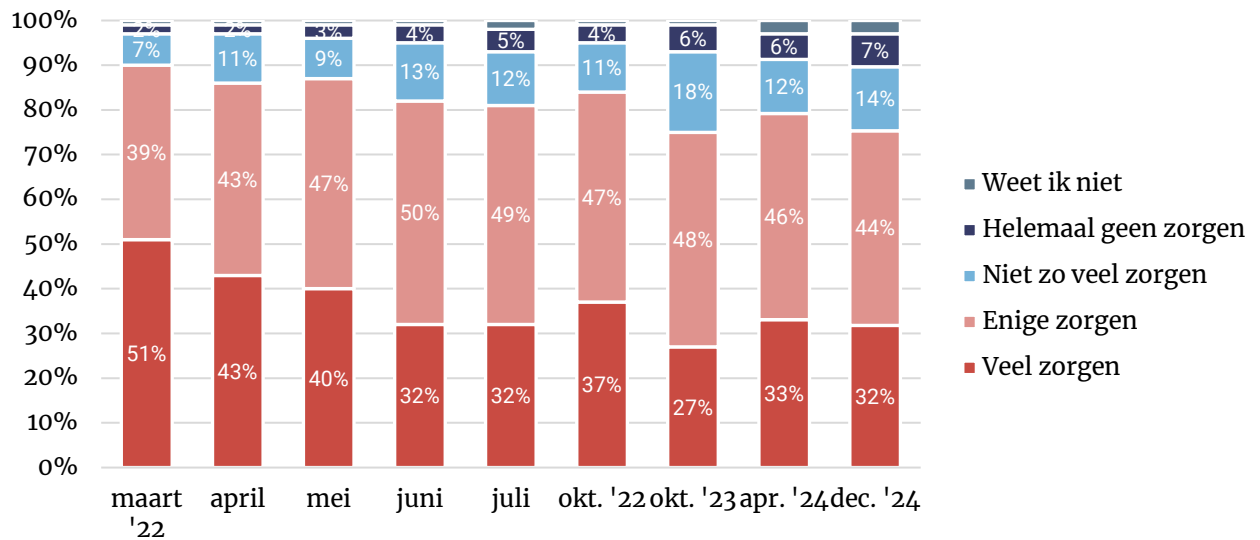
Figuur 1.1: In hoeverre maakt u zich zorgen over ...

Basis: gehele steekproef (n=1.133)

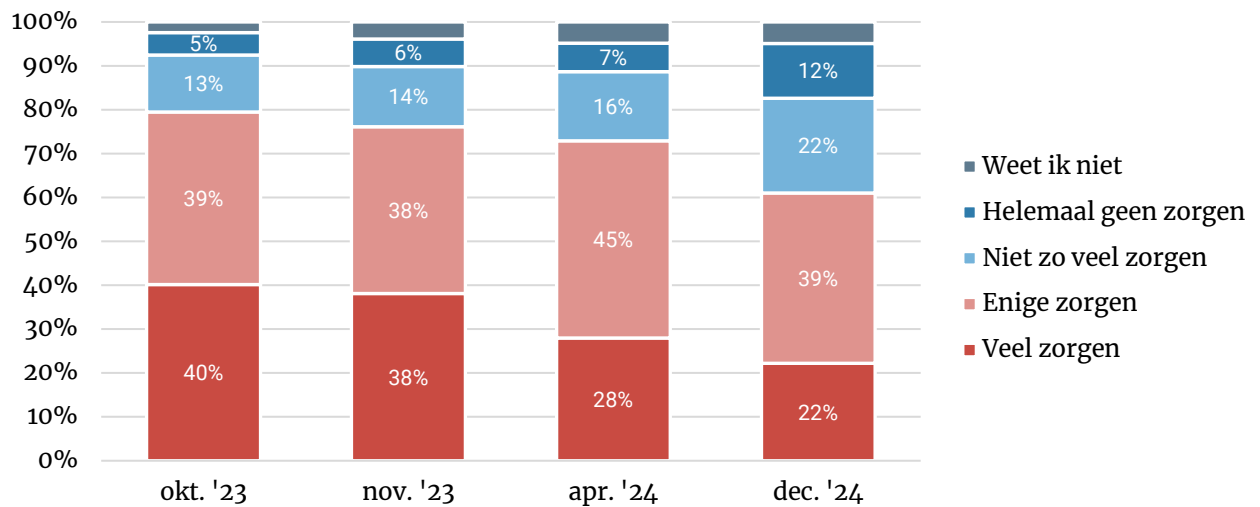
Drie op vier Nederlanders (76%) maken zich zorgen om de oorlog in Oekraïne. Ten opzichte van eerdere metingen is dit aandeel redelijk stabiel.

Figuur 1.2: In hoeverre maakt u zich zorgen over de oorlog in Oekraïne? In de tijd
 Basis: gehele steekproef (n=1.133)

De zorgen om de oorlog in Gaza nemen iets af. In november 2023, een maand na het begin van de oorlog, maakte 76 procent zich zorgen, nu is dat 61 procent.

Figuur 1.3: In hoeverre maakt u zich zorgen over de oorlog in Israël / Gaza? In de tijd
 Basis: gehele steekproef (n=1.133)

1.2 Hoe kijken Nederlanders naar de oorlogsdreiging?

Aan het slot van dit vragenblok vroegen we respondenten met een open vraag hoe ze kijken naar de oorlogen en wat dat voor hen zelf betekent.

De volgende elementen springen eruit:

- Mensen voelen zich vooral machteloos. Ook berustend: geweld is niet uit te bannen.
- Oorlogen komen voort uit economische belangen dan wel geloofskwesties
- Er is een roep om meer verdraagzaamheid en wederzijds begrip
- Maar er is vooral veel wantrouwen t.o.v. de agressors (vaak worden Poetin en Israël genoemd)
- En er is bij sommige mensen wantrouwen tegenover de Nederlandse overheid die nu – in de beleving – onvoldoende heeft voorbereid om mensen te helpen als er in Nederland een oorlog uitbreekt

“Zolang er mensen leven zijn er al oorlogen. Ik denk niet dat er ooit overal vrede komt. Maar als landen die niet in oorlog zijn, materieel en wapens leveren aan oorlogslanden, zijn ze net zo schuldig om die oorlog gaande te houden.”

PVV-kiezer

“Mensen moeten beter naar elkaar luisteren en oog hebben voor elkaars problematiek. Rusland voelt zich bedreigd door een naar diens landgrenzen oprukkende NAVO. Daarover zijn bij de val van de muur afspraken gemaakt waar het westen zich niet aan houdt. Bij de oprichting van de staat Israël had de VN oog moeten hebben voor de andere partijen. De joodse bevolking heeft een eigen staat maar de Palestijnen blijven bedrogen achter. Op het moment dat het voor het westen echt spannend wordt komen er oplossingen. Daarom ben ik niet zo bang voor een oorlog waar Nederland bij betrokken is. Wij (het westen) moeten ervoor zorgen dat er oplossingen komen voor de problemen.”

PVV-kiezer

“De oorlog in Oekraïne vind ik heel erg. Dat Rusland zo lang zoveel ruimte krijgt voor een territoriale expansiedrift vind ik bizar. We kunnen veel meer doen. Als we niks doen blijft dit zich herhalen. Het bizar hoge verlies aan leven is idioot. De oorlog van Israël tegen Palestina is genocide. Daar ben ik ook op tegen.”

GL-PvdA-kiezer

“Mensonterend en begrijp niet dat na twee wereldoorlogen mensen nog steeds op deze respectloze manier vechten voor hun gelijk terwijl de waarheid ergens in het midden ligt. Ik zal dit nooit begrijpen en maakt me soms bang.”

GL-PvdA-kiezer

“Als de mensen wat meer open stonden voor elkaar en elkaars geloof, zou dat al een stuk helpen. Mannetjes als Poetin blijven een gevaar voor de hele wereld en helaas zijn er meer van dit soort mannetjes. Alle vormen van extremisme in geloof gerelateerde zaken moeten harder worden aangepakt zodat er meer verdraagzaamheid komt. Liefde voor het een zou niet automatisch haat voor het ander moeten betekenen.”

VVD-kiezer

“Oorlog is de terrorisme van rijken en machtigen, terrorisme is de oorlog van de armen en machtelozen. De consequenties van oorlogen zijn verschrikkelijk, echter zit gewelddadigheid diep in de mens verankerd. Oorlogen zijn onontkoombaar omdat er altijd mensen zullen zijn die er niet schromen om geweld te gebruiken om te krijgen wat ze willen. Dit betekent dat de wereld en haar bevolking altijd onderhevig zullen zijn aan de machtigen en rijken. Het enige waar wij invloed op hebben is hoe goed wij op oorlogen zijn voorbereid.”

NSC-kiezer

“Al deze oorlogen worden veroorzaakt door geopolitieke belangen vanuit het Westen. Het is de VS die 800 militaire bases heeft overal in de wereld. Het is de VS die overal de boel naar hun hand willen zetten. De hele wereld ziet dat, behalve het Westen zelf.”

Zwevende kiezer

“We moeten als Navo Rusland laten zien dat wij niet bang zijn, en onze tanden laten zien, dat had in 2014 al gemoeten op het moment dat de Krim werd ingenomen door de Russen.”

SP-kiezer

“Zolang onze economie blijft draaien is het nog niet zo'n erg problematisch. Hangt er van af in hoeverre deze oorlogen escaleren.”

Zwevende kiezer

“Ze maken me depressief en pessimistisch over de toekomst van de mensheid.”

DENK-kiezer.

“Als voormalig beroepsmilitair (bijna 35 jaar Koninklijke Marine) kijk ik met enige zorg naar de oorlogen die er spelen. Als bijna tachtig jarige weet ik dat het in de menselijke natuur zit ingebakken om oorlogen te voeren uit geloofs- of economische belangen. Daar komt in onze tijd het mondiale milieu probleem en het sterk toenemende bevolking/immigratie probleem bij. Voor mij is het allemaal nog wel te overzien, maar voor mijn kinderen, klein- en achterkleinkind durf ik er niet aan te denken.”

Zwevende kiezer

1.3 Waarin investeren?

Op de vraag “Waar moet volgens u in geïnvesteerd worden?” denken Nederlanders als eerste aan woningbouw (36%) en gezondheidszorg (32%). Het aandeel dat zorg kiest is wel significant afgenomen t.o.v. september 2023 (destijds 41%). Ook pleiten nu minder mensen voor investeringen in armoedebestrijding (van 33 naar 20%).

Onderwijs (van 15 naar 24%) en defensie (9 naar 19%) worden nu juist vaker genoemd als dossiers waarop geïnvesteerd moet worden.

Tabel 1.1: Waar moet volgens u in geïnvesteerd worden?

U mag maximaal 2 antwoorden aanvinken

	maart '21	sep'23	dec'24
	%	%	%
Woningbouw	30	34	36
Gezondheidszorg	43	41	32
Onderwijs	27	15	24
Klimaat / Duurzaamheid	31	25	21
Armoedebestrijding / sociale zekerheid	24	33	20
Veiligheid / politie	19	17	19
Defensie	6	9	19
Openbaar vervoer	3	7	5
Wetenschappelijk onderzoek	4	3	5
Ontwikkelingssamenwerking	1	1	2
Kunst en cultuur	2	1	1
Snelwegen	1	1	1
Iets anders	2	3	3
Weet ik niet	1	2	3
Geen van deze	**	0	1

Waarop bezuinigen?

Net als verleden jaren worden ontwikkelingssamenwerking (41%), kunst en cultuur (32%) en snelwegen (26%) het vaakst genoemd als dossiers waarop bezuinigd mag worden. Ook klimaat en duurzaamheid wordt relatief vaak genoemd (19%). De verschillen met maart 2021 en september 2023 zijn klein.

Defensie wordt door 10 procent genoemd. Vergelijkbaar met 2023 (11%), maar in 2021 was dat nog 21 procent.

1.4 Meer of minder in defensie investeren?

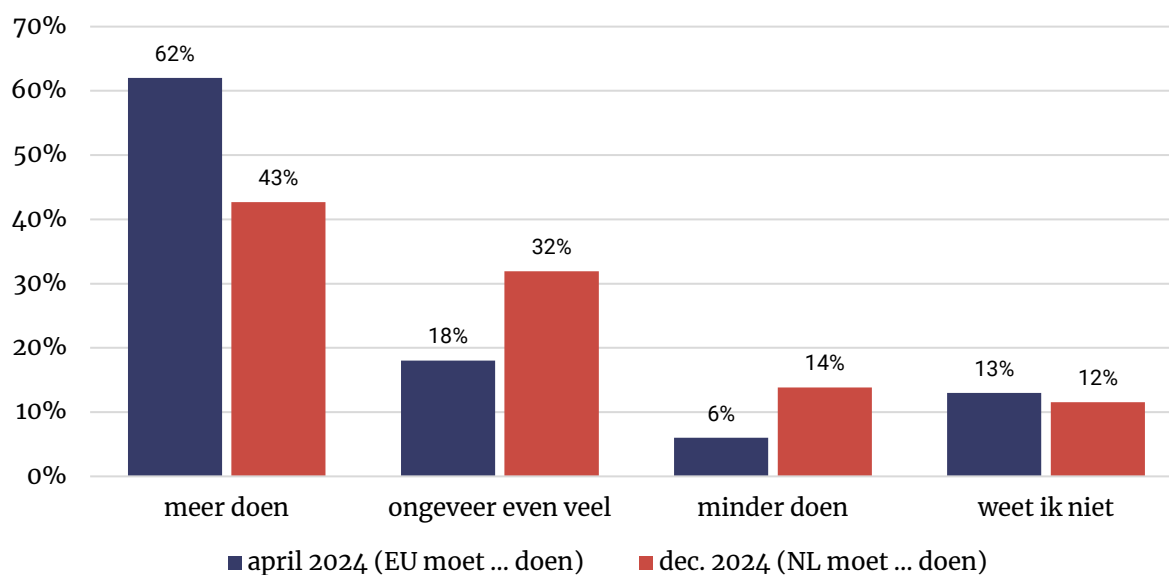
Als we specifiek inzoomen op defensie, blijkt dat Nederlanders – ondanks de al flinke investeringen die het kabinet al gedaan heeft – nog steeds vaker vinden dat Nederland meer (43%) moet doen om de defensie te versterken dan minder (14%).

Figuur 1.4: Meer of minder doen om defensie te versterken?

April 2024: Vindt u dat de Europese Unie meer, minder of ongeveer evenveel moet doen om de Europese defensie te versterken?

Dec. 2024: Vindt u dat de Nederland meer, minder of ongeveer evenveel moet doen om de Europese defensie te versterken? (Met 'evenveel' bedoelen we de plannen en het beleid van het kabinet Schoof m.b.t. het versterken van de defensie)

Basis: gehele steekproef (n=1.133)

2 Inzoomen op Europa, Oekraïne en Gaza

2.1 Stellingen VS / Europa / Nederland

Twee op drie Nederlanders zijn er ondertussen van overtuigd dat “De Europese Unie op het gebied van defensie te afhankelijk is van de Verenigde Staten”.

Toch neemt de roep om een Europees leger nauwelijks toe. 42 procent is het eens met de stelling “Er zou een Europees leger gevormd moeten worden: een leger van EU-leden in plaats van nationale legers”. Twintig procent is dat niet. De rest is neutraal of weet het niet. Begin dit jaar waren dat bijna exact dezelfde percentages: 42% eens, 21% oneens. In 2019 was 37 procent het ermee eens.

Eén op zeven Nederlanders (17%) is het eens met de stelling: “Ik acht de kans groot dat er ook in Nederland oorlog komt”. Vrouwen (21%) hebben deze angst vaker dan mannen (13%).

Figuur 2.1: In welke mate bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

Basis: gehele steekproef (n=1.133)

Tabel 2.1: Steun voor Europees leger, in 2016 en 2024

Getoond in tabel: alleen % (helemaal) eens. Basis: gehele steekproef (n=1.133)

	2019	April 2024	Dec 2024
Er zou een Europees leger gevormd moeten worden: een leger van alle EU-leden, in plaats van de nationale legers	37%	42%	42%

2.2 VS & de NAVO

Sinds we weten dat Donald Trump de volgende president van de VS zal zijn, vraagt de wereld zich af hoe hij geopolitiek zal optreden. Onder andere of de VS lid van de NAVO zullen blijven. We legden deze vraag voor aan de Nederlanders.

Zeven op tien denken dat de VS wel bij de NAVO blijven, maar een groot deel daarvan (45%) verwacht dat de VS minder zullen bijdragen aan de vredesbewaking buiten de VS. Een kwart denkt dat er niks verandert, één op tien denkt dat Amerika het NAVO-lidmaatschap opzegt.

Tabel 2.2: Verwacht u dat de Verenigde Staten lid zal blijven van de NAVO? Basis: gehele steekproef (n=1.133)

	Totaal	Man 18-34	Man 35-44	Man 45-64	Man 65+	Vrouw 18-34	Vrouw 35-44	Vrouw 45-64	Vrouw 65+
VS blijft lid van de NAVO, net zoals nu	25%	26%	41%	36%	29%	20%	12%	20%	14%
VS blijft lid maar zal minder bijdragen aan vredesbewaking buiten VS	45%	49%	40%	45%	57%	34%	34%	42%	59%
VS stapt uit de NAVO	9%	8%	5%	10%	5%	11%	14%	9%	9%
Weet ik niet	21%	18%	14%	9%	9%	35%	40%	29%	19%

Naar leeftijd zijn de verschillen niet heel groot, wel vallen de hoge percentages 'weet niet' onder jonge vrouwen op: 35 tot 40 procent moet het antwoord schuldig blijven.

2.3 Stellingen m.b.t. Oekraïne en Rusland

Vier op tien (42%) Nederlanders vinden dat Oekraïne ooit lid van de EU moet kunnen worden. In april dit jaar was 36 procent voor toetreding (maar iets anders gevraagd²)

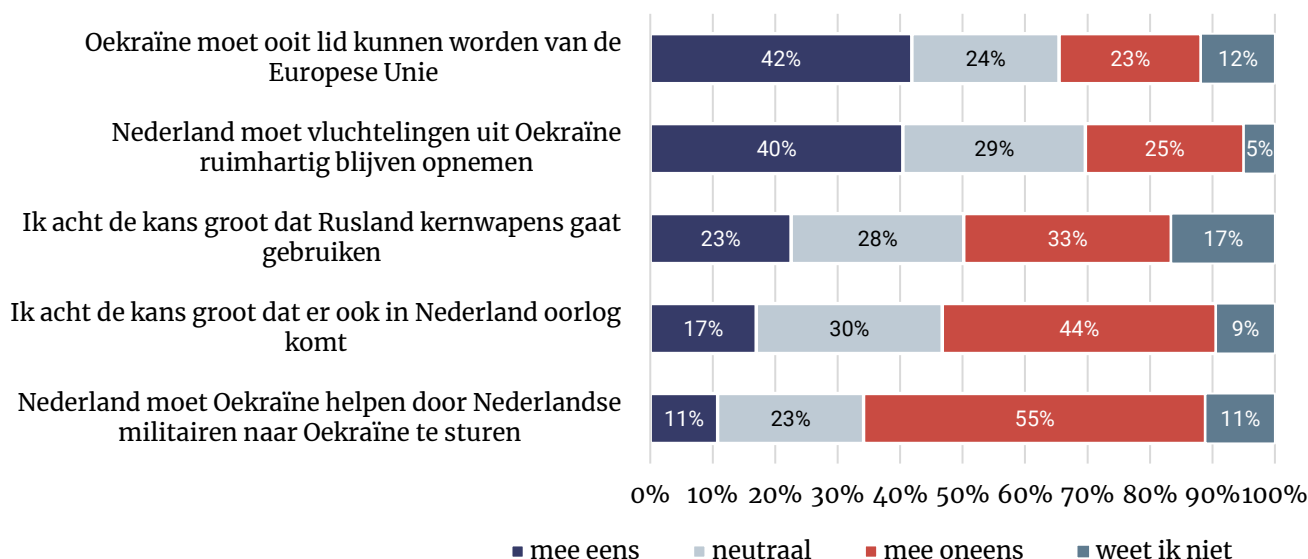
Het draagvlak voor ruimhartige opvang van Oekraïense vluchtelingen is nu 40 procent. Stabiel in vergelijking met augustus dit jaar (42%), maar veel lager dan in 2022 (steeds rond de 60%). Zie Figuur 2.3.

Een kwart (23%) acht de kans groot dat Rusland kernwapens gaat gebruiken. In oktober 2022 was dat 37 procent.

Slechts één op negen (11%) vindt dat we ook Nederlandse militairen naar Oekraïne moeten sturen, een meerderheid van 55 procent wil dat niet.

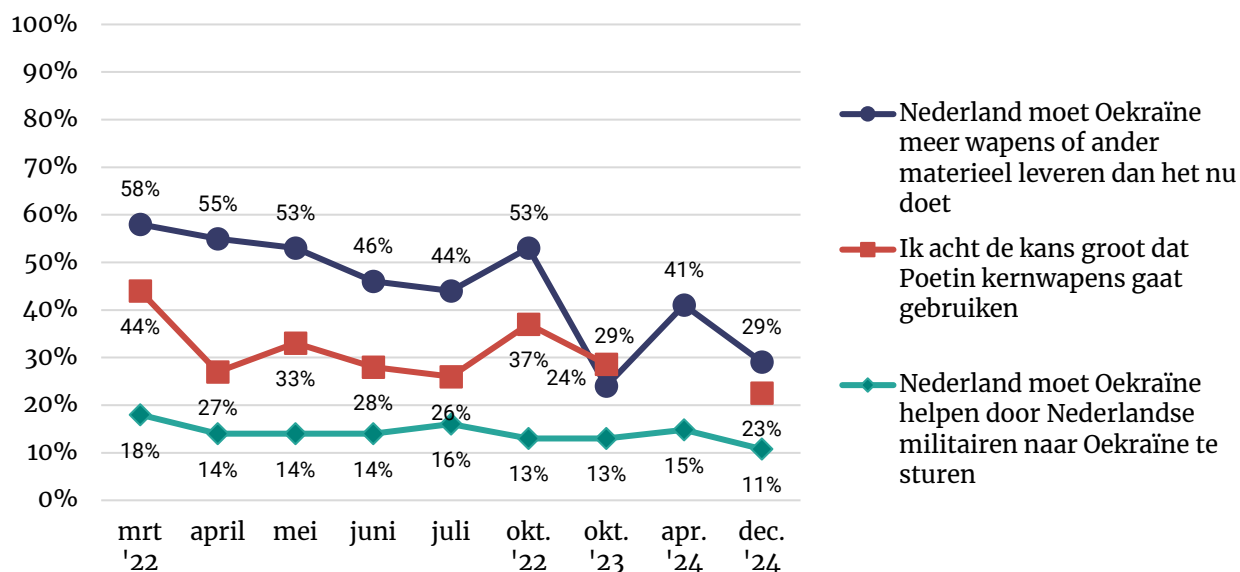
Figuur 2.2: In welke mate bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

Basis: gehele steekproef (n=1.133)

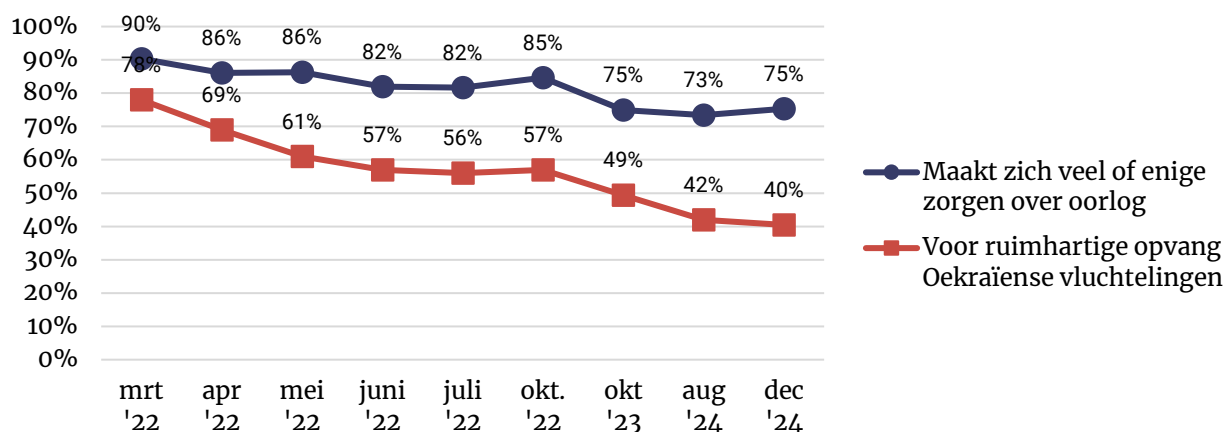

² Kunt u voor elk land zeggen of u voor of tegen het toelaten tot de Europese Unie van dit land bent in de komende jaren? Zie: [De Europese defensie moet sterker, zo klinkt het \(tamelijk\) eensgezind \(VK I\) - Ipsos I&O Publiek](#)

Figuur 2.3: In welke mate bent u het eens of oneens met de volgende stellingen? (% 'mee eens' in de tijd)
 Basis: gehele steekproef (n=1.133)

Figuur 2.4: Zorgen en steun voor opvang Oekraïners
 Basis: gehele steekproef (n=1.133)

2.4 Moeten Oekraïne en Rusland vredesbesprekingen beginnen?

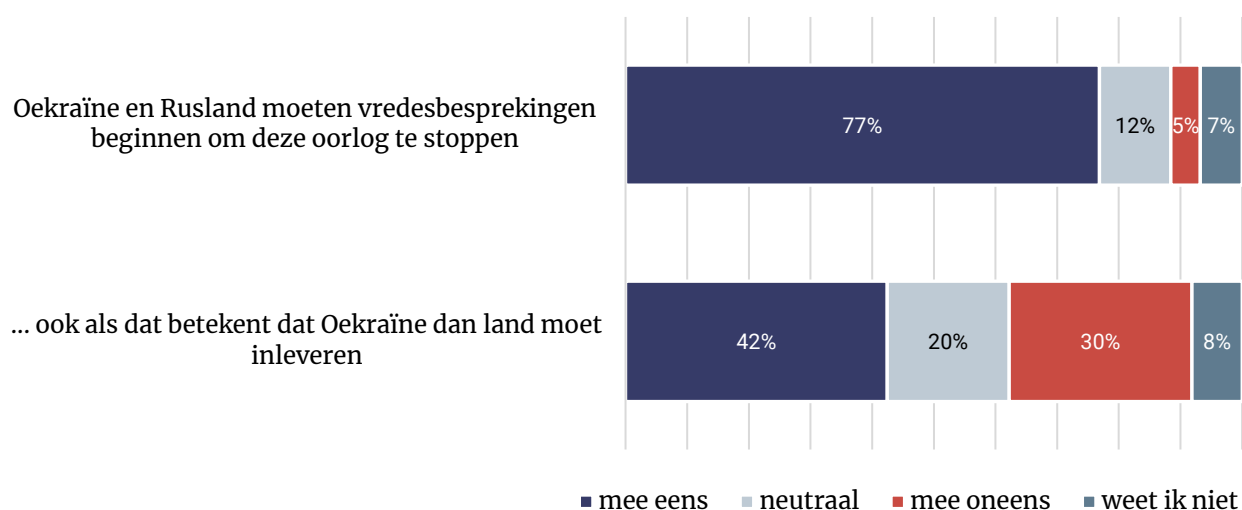
Een grote meerderheid van de Nederlanders (77%) is het eens met de stelling “Oekraïne en Rusland moeten vredesbesprekingen beginnen om deze oorlog te stoppen”. Twaalf procent is neutraal en 5 procent is tegen vredesbesprekingen.

Als we aan de stelling “Oekraïne en Rusland moeten vredesbesprekingen beginnen om deze oorlog te stoppen” toevoegen: “ook als dat betekent dat Oekraïne dan land moet inleveren” neemt de steun flink af: nu is nog maar 42 procent het ermee eens.

In april dit jaar deden we dit experiment ook en de uitkomsten zijn ongeveer gelijk: ook toen was 77 procent het ermee eens zonder toevoeging en 39 procent was het ermee eens mét de toevoeging.

Figuur 2.5: In welke mate bent u het eens of oneens met de volgende stellingen? (split run, elk de helft van de steekproef)

Basis: gehele steekproef (n=1.133).

3 Oorlog in Nederland?

3.1 Wat te doen bij oorlog?

Eén op vijf Nederlanders antwoordt 'ja' op de vraag "Stel dat in Nederland oorlog uitbreekt, weet u dan wat u moet doen?" Van de jongvolwassenen (tot 35 jaar) zegt slechts 8 procent dat te weten, van de jonge vrouwen slechts 4 procent.

Tabel 3.1: Stel dat in Nederland oorlog uitbreekt, weet u dan wat u moet doen?

	Totaal	Man 18-34	Vrouw 18-34	Man 35-44	Vrouw 35-44	Man 45-64	Vrouw 45-64	Man 65+	Vrouw 65+
Ja	20%	13%	4%	31%	10%	28%	26%	29%	29%
Nee	80%	87%	96%	69%	90%	72%	74%	71%	71%

Uit de open toelichtingen blijkt vervolgens dat die 20 procent het ook lang altijd niet weet. Zo zegt iemand:

"Dit was sarcastisch... nee, natuurlijk niet! De deur op slot doen en mijn proviand voor circa 100 dagen beschermen in ieder geval."

De meeste anderen hebben wel enig idee. Rustig blijven, de radio aanzetten, naar de overheid luisteren, zorgen dat er voldoende voedsel is. Sommigen zeggen vluchten, of vechten. Velen verwijzen naar het noodpakket:

"Noodpakket maken, contant geld opnemen, aanmelden als vrijwilliger voor burgerwacht."

Ook is er pittige kritiek op de Nederlandse overheid:

"Als hier oorlog komt zijn we niet voorbereid, zelfs al doen we dat wel als individueel gezin. Er zijn geen schuilkelders, mensen hebben niets in huis, wetteloosheid ligt op de loer bij langdurige stroomuitval of overstromingen. De Nederlandse overheid moet heel hard werken om te voorkomen dat het zo ver komt, en nog harder om ervoor te zorgen dat de bevolking zich voorbereid. Kijk naar Finland of Zweden. Daar weten ze hoe het moet. Ik maak me heel veel zorgen voor mijzelf en mijn gezin. Als oorlog hier komt kunnen we geen kant op, en zijn we afhankelijk van een overheid waar ik geen greintje vertrouwen in heb."

3.2 Wat in huis hebben bij oorlog?

Het dubbele percentage (41%) zegt te weten wat ze in huis moeten hebben als er bij ons oorlog uitbreekt. Ook hier zien we weer dat de jongsten (tot 35 jaar) dit zelden weten, evenals vrouwen van 35-44 jaar.

Tabel 3.2: Stel dat in Nederland oorlog uitbreekt, weet u dan wat u in huis moet hebben?

Basis: gehele steekproef (n=1.133)

	Totaal	Man 18-34	Vrouw 18-34	Man 35-44	Vrouw 35-44	Man 45-64	Vrouw 45-64	Man 65+	Vrouw 65+
Ja	41%	22%	19%	55%	22%	48%	49%	52%	53%
Nee	59%	78%	81%	45%	78%	52%	51%	48%	47%

De antwoorden die worden gegeven snijden over het algemeen hout. Vaak zijn het dit soort opsommingen:

“Drinkwaterfilters, blikken etenswaren, kaarsen. Aanstekers, grote ehbo doos, jodiumtabletten, aggregaat met brandstof, bouillonblokjes, volle vriezer etc.”

3.3 Bereid en in staat mee te vechten?

Vervolgens vroegen we of volwassen Nederlanders – in geval van oorlog – bereid en/of in staat zouden zijn mee te vechten in die oorlog. Eén op zeven (17 procent) zegt dat te kunnen en daartoe bereid te zijn. Een percentage dat goed overeenkomt met een ouder internationaal onderzoek (Willingness to Fight) waaruit bleek dat 15 procent van de Nederlanders bereid is te vechten voor zijn land, waar dat in andere landen beduidend hoger lag (Finland 74%, Rusland 59%, Denemarken 37%).³

Zoals verwacht ligt dit aandeel onder mannen hoger (25%) dan onder vrouwen (7%). Mannen van 35-44 zijn (met 39%) vaker bereid en in staat te vechten dan jongere mannen (30%). Opvallend hoog zijn de percentages ‘niet bereid’ onder de groep jongste mannen (29% wel in staat, niet bereid; 29% noch in staat noch bereid).

Tabel 3.3: Stel dat Nederland aangevallen wordt (en we dus in een oorlog zijn), zou u dan bereid en in staat zijn mee te vechten in die oorlog om Nederland te verdedigen? Basis: gehele steekproef (n=1.133)

	Totaal	Man 18-34	Man 35-44	Man 45-64	Man 65+	Vrouw 18-34	Vrouw 35-44	Vrouw 45-64	Vrouw 65+
Ja, ik ben daartoe bereid en in staat	17%	30%	39%	28%	8%	8%	11%	10%	
Ik ben daartoe wel bereid, maar niet in staat	29%	12%	18%	35%	55%	19%	22%	31%	39%
Ik ben daartoe wel in staat, maar niet bereid	17%	29%	32%	12%	3%	32%	25%	11%	3%
Ik ben daartoe niet in staat en ook niet bereid	37%	29%	11%	25%	34%	42%	42%	47%	58%

³ [Willingness to Fight | Download Scientific Diagram](#) (Nederland: 15%, Finland 74%, Rusland 59%)

Contactgegevens

Ipsos I&O Enschede

Zuiderval 70

Postbus 563

7500 AN Enschede

053 - 200 52 00

KVK-nummer 08198802

info@ioresearch.nl

www.ioresearch.nl

Ipsos I&O Amsterdam

Piet Heinkade 55

1019 GM Amsterdam

020 - 308 48 00

info@ioresearch.nl

www.ioresearch.nl